

Βυζαντινός πολιτισμός

«Μελέτη στοιχείων βυζαντινής μικρογραφίας και βυζαντινής φιλολογίας, στο μυθιστόρημα του "Μεγάλου Αλεξάνδρου" με τη χρήση ΤΠΕ»

Μαρία Πέττα

Η ιδέα

- Βυζαντινή ιστορία: διδακτικό αντικείμενο, το οποίο συχνά προβληματίζει και αποτρέπει τους διδάσκοντες στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση.
- Ενδόμυχος απαξιωτικός χαρακτηρισμός «σκοτεινός μεσαίωνας» καθορίζει τις διδακτικές επιλογές και προτιμήσεις μας.
- Ανιάρη η ενασχόλησή μας με αυτόν.
- Επιπρόσθετα: αποσπασματικού περιεχομένου διδακτικό εγχειρίδιο της Β΄ Γυμνασίου.
- Διδακτικό προσδόκιμο συχνά απογοητευτικό
- Αποσπασματική επιφανειακή γνώση μαθητών
- Έλλειψη ενσυναίσθησης της εποχής.
- Τα κεφάλαια που αφορούν τον πολιτισμό και την τέχνη μπορούν να αποτελέσουν μίαν αφετηρία προς αυτήν την κατεύθυνση.

Ενότητα "Βυζαντινός Πολιτισμός" Β' Γυμνασίου

- Σύμφωνα με τα Α.Π.Σ. ανήκει στη διδακτέα ύλη.
- Στην πράξη: το συγκεκριμένο κεφάλαιο διδάσκεται συνήθως επί τροχάδην και εστιάζοντας κυρίως στη μνημειακή τέχνη (ναοδομία κτλ).
- Αγωνία των διδασκόντων: κάλυψη κυρίως των πολιτικο-στρατιωτικών γεγονότων.
- Αποτέλεσμα: οι μαθητές θεωρούν ως κυριότερο δείγμα του βυζαντινού πολιτισμού τους ναούς και τις τοιχογραφίες.
- Έτσι η ιστορία του πολιτισμού χιλίων και πλέον χρόνων καταγράφεται στην ουσία ως μια άγνωστη περιοχή.
- Το χειρόγραφο βιβλίο, κορυφαίο πολιτιστικό στοιχείο της βυζαντινής περιόδου αποτελεί, στη μαθητική συνείδηση, μουσειακό είδος.

Στόχοι

Προσεγγίζοντας αυτή την ενότητα, μέσω των ΤΠΕ συνολικά ή μερικώς επιδιώκουμε:

- Να γνωρίσουν οι μαθητές ένα χαρακτηριστικό στοιχείο του βυζαντινού πολιτισμού, συγκεκριμένα ένα μικρογραφημένο χειρόγραφο, εντάσσοντάς το στα υπο-θέματα της ενότητας: σχολείο, μοναστική ζωή.
- Να επαναλάβουν και να κατανοήσουν τα χαρακτηριστικά της δημώδους λογοτεχνίας (γλώσσα, θέματα, επιδράσεις), την οποία συνάντησαν αποσπασματικά σε προηγούμενη ενότητα.
- Να προσεγγίσουν ένα είδος ιστορικής πηγής και να την αξιολογήσουν.
- Να συνειδητοποιήσουν ότι το Βυζάντιο είχε διακριτά πολιτισμικά χαρακτηριστικά.
- Να κατανοήσουν ότι συντήρησε την αρχαιότητα και λειτούργησε ως συνεκτικός κρίκος με τους νέους χρόνους.

Στόχοι

- Να αισθητοποιήσουν την έννοια του χειρόγραφου βιβλίου (υλικό κατασκευής, τρόπος γραφής και διακόσμησης, διάσωση μέσα στο χρόνο, συντήρηση)
- Να παρατηρήσουν και να σχολιάσουν τις μικρογραφίες (θέματα, χρώματα, τεχνική, χωροταξική ένταξη στο χειρόγραφο).
- Να αναγνωρίσουν στοιχεία της ιστορικής έρευνας και να δραστηριοποιηθούν ως «μικροί ιστορικοί».
- Να προσλάβουν βιωματικά το ιστορικό παρελθόν.

- Να αναδείξουν άγνωστες ή ελάχιστα γνωστές πτυχές του βυζαντινού πολιτισμού (χειρόγραφα, λογοτεχνία, αρχαιοελληνική παιδεία λογίων, γλώσσα).
- Να ασκηθούν στη συνεργατική παραγωγή περιγραφικού λόγου ενταγμένου στις ανάγκες της ιστορικής παρουσίασης.
- Να αυτενεργήσουν και να ανακαλύψουν πληροφορίες.
- Να αξιοποιήσουν τις νέες τεχνολογίες ως μαθησιακό πόρο και να προωθηθεί ο τεχνολογικός γραμματισμός τους.

Εμπλεκόμενα διδακτικά αντικείμενα

- Καλλιτεχνικά (για την εικαστική προσέγγιση του βυζαντινού χειρογράφου).
- Πληροφορική (για την αναζήτηση πληροφοριών μέσα από δικτυακούς τόπους και την παρουσίαση των μαθητικών εργασιών) και
- Ν.Ε.Γλώσσα (γνωριμία με τη δημόδη βυζαντινή γλώσσα και εξάσκηση στους τρόπους ανάπτυξης παραγράφων (Εν.1) και στην οργάνωση και συνοχή περιγραφής (Εν.5))

- **Τόπος διεξαγωγής του μαθήματος**

1. Εργαστήριο Πληροφορικής

2. Αίθουσα διδασκαλίας με διαδραστικό πίνακα

3. Προβολικό μηχάνημα και φορητός Η/Υ

4. Σχολική Βιβλιοθήκη

- **Ενδεικτικός απαιτούμενος χρόνος**

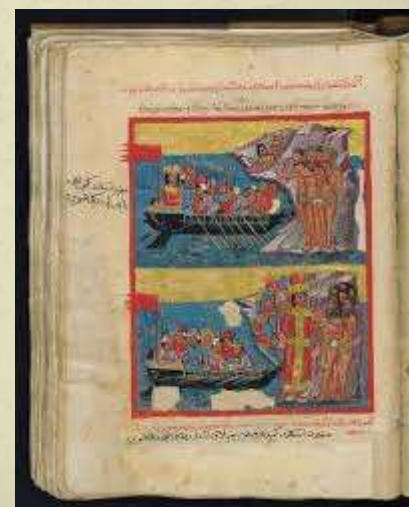
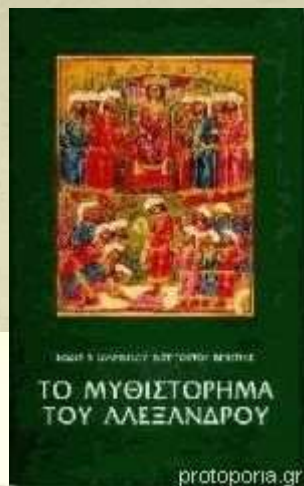
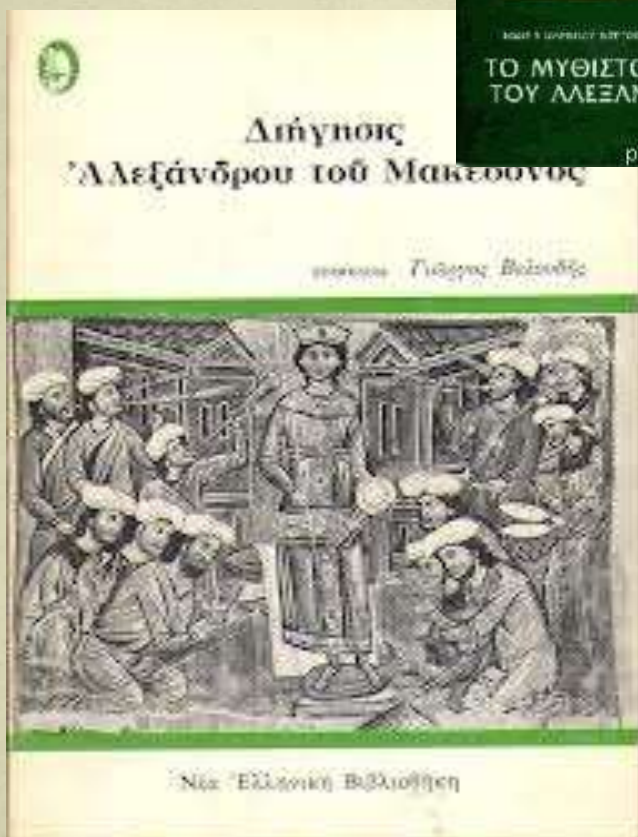
3-4 διδακτικές ώρες

Υλοποίηση

- Επιλεγμένο χειρόγραφο: Κώδικας αρ. 5 του Ελληνικού Ινστιτούτου Βυζαντινών και μεταβυζαντινών Σπουδών Βενετίας.
- Τίτλος: «Διήγησις Αλεξάνδρου»
- Ψηφιοποιημένη μορφή στην ιστοσελίδα: Σπουδαστήριο Νέου Ελληνισμού www.snell.gr

<http://www.istitutoellenico.org/index.html>

<http://eib.xanthi.ilsp.gr/gr/showpic.asp?gotonumber=&vmagnification=500&picpath=0402 txt 01 nn3&curTable=manuscripts&curRecord=9999&vorder=4&vmode=next>

1^η διδακτική ώρα (στην αίθουσα διδασκαλίας)

- Σύντομη παρουσίαση στοιχείων του βυζαντινού πολιτισμού (καθημερινή ζωή, παιδεία, μοναχισμός), σύμφωνα με την ύλη του βιβλίου
- Επεξεργασία της παρατιθέμενης στο διδακτικό εγχειρίδιο πηγής: σ. 77, "Βυζάντιο και ελληνική αρχαιότητα"
- Διευκρίνιση όρων χρήσιμων για τη συνέχεια: χειρόγραφα, κώδικες, μικρογραφίες χειρογράφων, λόγια και δημώδης λογοτεχνία.
- Πρώτη αναγνωστική επαφή με το κείμενο "Διήγησις Αλεξάνδρου". Ο/Η εκπαιδευτικός μοιράζει σε φωτοτυπίες την περίληψη καθώς και χαρακτηριστικά αποσπάσματα από την έκδοσή του.
- Χωρισμός σε ομάδες και ενημέρωση για τη διαδικασία της επόμενης διδακτικής ώρας

Το βασικό χαρακτηριστικό της πνευματικής ζωής του Βυζαντίου κατά τους αιώνες του μεγαλείου του (10ος-11ος αι.), παραμένει η ανανέωση του ενδιαφέροντος για την ελληνική αρχαιότητα και τις επιτεύξεις της. Είναι πράγματι σημαντικό ότι σ' αυτή την περίοδο οι αναφορές στον κλασικό κόσμο και στις αξίες του πολλαπλασιάζονται [...] Είναι ιδιαίτερα αξιοσημείωτο πως αυτήν ακριβώς την εποχή, οι όροι Έλληνας και ελληνισμός απέκτησαν τη σημασία, που τους νομιμοποιεί στο βυζαντινό πολιτισμό. Όπως ξέρουμε, αυτοί οι όροι σήμαιναν προηγούμενα ειδωλολάτρης και ειδωλολατρία και ονειδίζονταν από την αυστηρή χριστιανική παράδοση. Τώρα σημαίνουν τον αρχαίο Έλληνα και την παιδεία του, που έγιναν πηγές νέων αρετών και θα διατηρήσουν αυτή την ευγενική σημασία, ως το τέλος της Βυζαντινής Αυτοκρατορίας.

Ελένη Γλύκατζη - Αρβελέρ

Η πολιτική ιδεολογία της Βυζαντινής Αυτοκρατορίας, 70
εκδ. Ψυχογιός, Αθήνα 1988

2^η διδακτική ώρα (στο εργαστήριο Η/Υ)

- Οι μαθητές αναδιηγούνται με συντομία την υπόθεση του μυθιστορήματος.
- Ο/Η διδάσκων/ουσα διανέμει τα φύλλα εργασίας και εξηγεί τη μεθοδολογία.
- Τα φύλλα εργασίας είναι δύο και δίνονται εναλλάξ στις ομάδες.
- Οι μαθητές συλλέγουν και ταξινομούν το υλικό ανά ομάδες.

Φύλλα εργασίας

Ομάδα 1

- ΟΜΑΔΑ 1: Παλαιογράφοι (μελετητές χειρογράφων)
-
- Θέμα σεναρίου: «»
-
- Ημερομηνία:
- Τάξη:
- Ονοματεπώνυμα μαθητών:
- 1.....
- 2.....
- 3.....
- κλπ

ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ

- Επισκεφθείτε την ιστοσελίδα του Σπουδαστηρίου του Νέου Ελληνισμού <http://www.snhell.gr> και αναζητήστε μέσα από τη διαδρομή -Συνδέσεις, Οργανισμοί εξωτερικού, Istituto ellenico di Studi byzantine e postbyzantini di Venezia - την ψηφιοποιημένη καταχώρηση των χειρογράφων του Ελληνικού Ινστιτούτου Βυζαντινών και Μεταβυζαντινών Σπουδών της Βενετίας.
- Από το menu επιλέξτε Manuscripts and miniature paintings και αναζητήστε τον κώδικα αρ.5.
- Φυλλομετρήστε τον ώστε να δείτε όλες τις λεπτομέρειές του.
- Αφού αντλήσετε πληροφορίες από την περιγραφή που συνοδεύει τις σελίδες του, δώστε όσα περισσότερα στοιχεία μπορείτε για το χειρόγραφο σε μια παράγραφο (θυμηθείτε τους τρόπους ανάπτυξης παραγράφων καθώς και τις αρχές της οργάνωσης- συνοχής στη σύνθεση παραγράφων). Θα εστιάσετε στην εξωτερική μορφή, τη γραφή, τη διακόσμηση.

- Επιλέξτε 3-4 μικρογραφίες που σας αρέσουν. Αφού διαβάσετε τις σημειώσεις που συνοδεύουν τις σελίδες του χειρογράφου περιγράψτε τις μικρογραφίες επισημαίνοντας: μέγεθος, χρώματα, θέματα, σχέση εικόνας κειμένου, θέση στη σελίδα.

.....

.....

.....

.....

- Ανοίξτε το λογισμικό παρουσίασης (Power Point) και ενσωματώστε το υλικό, ώστε να το παρουσιάσετε στους συμμαθητές σας. Αποθηκεύστε την εργασία σας με το όνομα της ομάδας σας στον server του εργαστηρίου (Θέσεις δικτύου).

- **ΟΜΑΔΑ 2: Γραμματολόγοι**
- Θέμα σεναρίου: «.....»
- Ημερομηνία:
- Τάξη:
- Ονοματεπώνυμα μαθητών:
- 1.....
- 2.....
- 3.....

κλπ

ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ

- Αφού πλοηγηθείτε στον δικτυακό τόπο του Ιδρύματος Μείζονος Ελληνισμού <http://www.ime.gr> προχωρήστε στην αναζήτηση: Βυζαντινή Λογοτεχνία - Δημώδης Λογοτεχνία - Εισαγωγή-Μυθιστορίες-Διασκευές. Αναζητείστε πληροφορίες για τον όρο «Δημώδης Βυζαντινή Λογοτεχνία» και στην wikipedia.
- Μελετήστε τις πληροφορίες που παρατίθενται.
- Συγκεντρώστε και καταγράψτε τα κυριότερα στοιχεία
 - α. Δίνοντας τον ορισμό της έννοιας «Δημώδης-Βυζαντινή Λογοτεχνία» και
 - β. Παρουσιάζοντας το περιεχόμενο του μυθιστορήματος «Διήγησις Αλεξάνδρου» (θυμηθείτε τους τρόπους ανάπτυξης παραγράφων καθώς και τις αρχές της οργάνωσης- συνοχής στη σύνθεση παραγράφων).

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

- 2. Σας κάνει εντύπωση το θέμα του μυθιστορήματος; Από πού προέρχεται; Γιατί νομίζετε ότι αντλεί στοιχεία από την αρχαία ελληνική παράδοση; Τι σημαίνει αυτό;

.....

.....

.....

- Επισκεφθείτε την ιστοσελίδα του Σπουδαστηρίου του Νέου Ελληνισμού <http://www.snhell.gr> και αναζητήστε μέσα από τη διαδρομή -Συνδέσεις, Οργανισμοί εξωτερικού, Istituto ellenico di Studi byzantine e postbyzantini di Venezia - την ψηφιοποιημένη καταχώρηση του αρχείου του Ελληνικού Ινστιτούτου Βυζαντινών και Μεταβυζαντινών Σπουδών της Βενετίας.
- Από το menu επιλέξτε Manuscripts and miniature paintings και αναζητήστε τον κώδικα αρ.5.

- Φυλλομετρήστε μερικές από τις σελίδες του ώστε να δείτε όλες τις λεπτομέρειες.
- Προσπαθήστε να διαβάσετε 2-3 λέξεις χρησιμοποιώντας την επιλογή «μεγέθυνση» και γράψτε τις εδώ:

.....

.....

- Από τη φωτοτυπία του κειμένου που έχετε στα χέρια σας, τι παρατηρείτε για τη γλώσσα του μυθιστορήματος, βρίσκεται πιο κοντά προς τη νέα ή την αρχαία ελληνική;
- Ανοίξτε το λογισμικό παρουσίασης (Power Point) και ενσωματώστε το υλικό, ώστε να το παρουσιάσετε στους συμμαθητές σας. Αποθηκεύστε την εργασία σας με το όνομα της ομάδας σας στον server του εργαστηρίου (Θέσεις δικτύου).

3^η διδακτική ώρα

- Οι ομάδες ταξινομούν το υλικό τους
- Το παρουσιάζουν στην ολομέλεια της τάξης.
- Στη συνέχεια συγκρίνουν και σχολιάζουν το περιεχόμενο των παρουσιάσεων και τέλος
- Προσπαθούν με τη βοήθεια και το συντονισμό του/της διδάσκοντα/ουσα να δώσουν την πληρέστερη δυνατή εικόνα για τα χαρακτηριστικά
 1. της δημόδους βυζαντινής λογοτεχνίας
 2. ενός χειρογράφου
 3. των μικρογραφιών
- -Αν δεν έχει ολοκληρωθεί η συμπλήρωση των φύλλων εργασίας μπορεί να ανατεθεί ως εργασία για το σπίτι

4^η διδακτική ώρα (προαιρετική)

- Αναζήτηση ή παρουσίαση πληροφοριών από/για βυζαντινό βιβλίο.

Πηγή: <http://www.istitutoellenico.org/index.html>

- Συμπλήρωση φύλλου αξιολόγησης

Αξιολόγηση

Ερωτηματολόγιο για την αξιολόγηση του σεναρίου με θέμα: « »

- Αφού συμπληρώσετε το ερωτηματολόγιο, να το επιστρέψετε στον καθηγητή σας
- (Η συμπλήρωση των προσωπικών σας στοιχείων είναι προαιρετική)

- ΟΝΟΜΑΤΕΠΩΝΥΜΟ:.....
- ΜΑΘΗΜΑ:.....
- ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ:.....
- 1. ΘΕΜΑ ΕΡΓΑΣΙΑΣ:.....
 - 1.Είχατε τις απαραίτητες γνώσεις, για να ολοκληρώσετε την εργασία σας;
.....
.....
 - 2.Πόσο σας ικανοποίησε η οργάνωση του μαθήματος; (Απαντήστε μονολεκτικά επιλέγοντας πολύ, μέτρια, λίγο, καθόλου)
.....
 - Τι θα μπορούσε να βελτιωθεί; Να γράψετε τις προτάσεις σας
.....
.....
.....
- 3. Ήταν η εργασία αυτή ενδιαφέρουσα;
.....
- 4. Έχετε αντιληφθεί γιατί στο μάθημα της Ιστορίας σας ζητήθηκε να πραγματοποιήσετε αυτή την εργασία;
.....
.....
- 5. Σας ήταν ευχάριστος αυτός ο τρόπος μαθήματος; Δικαιολογήστε την απάντησή σας.
.....

Προσδοκώμενα αποτελέσματα

- Δημιουργία μαθητοκεντρικού μαθησιακού περιβάλλοντος.
- Μεταβολή ρόλων του εκπαιδευτικού και του μαθητή.
- Ο δάσκαλος δεν λειτουργεί ως ο αυθεντικός φορέας της γνώσης αλλά διευκολύνει τη συνεργασία, ενθαρρύνει τις πρωτοβουλίες, σχεδιάζει το περιβάλλον μάθησης.
- Ο μαθητής δεν λειτουργεί ως παθητικός δέκτης γνώσεων που οφείλει να αναπαράγει. Αντίθετα αποτελεί μέλος ομάδας, αλληλεπιδρά, αναλαμβάνει κάποιες πρωτοβουλίες, ανακαλύπτει σταδιακά τη γνώση και αισθάνεται ικανοποίηση και ασφάλεια γι' αυτό, αναστοχάζεται, αυτοαξιολογείται.

Υλοποίηση στην αίθουσα

- Η πρώτη διδακτική ώρα είναι ίδια με του σεναρίου.
- Τη δεύτερη διδακτική ώρα προβάλλουμε το χειρόγραφο στον διαδραστικό πίνακα ή στην οθόνη προβολής με τη χρήση φορητού υπολογιστή και προβολικού μηχανήματος.
- Μοιράζουμε το πρώτο φύλλο εργασίας σε όλους τους μαθητές του τμήματος, οι οποίοι εργάζονται ατομικά ή ομαδικά, χωρίς να ζητάμε την ψηφιακή εργασία.
- Την τρίτη διδακτική ώρα επαναλαμβάνουμε την ίδια διαδικασία με το δεύτερο φύλλο εργασίας.

Δυνατότητα επέκτασης

- Εδώ τελειώνει η υλοποίηση του σεναρίου και αρχίζει το project ή το ετήσιο πολιτιστικό πρόγραμμα με θέμα την ιστορία της γραφής.
- Σ' αυτές τις περιπτώσεις το συγκεκριμένο χειρόγραφο αποτελεί την αφορμή και η εργασία μας εμπλουτίζεται με ποικίλο σχετικό υλικό.
- Με αφορμή τα παρασελίδια αραβικά σχόλια του χειρογράφου μπορούμε να ασκήσουμε τους μαθητές μας στη δημιουργική γραφή συνθέτοντας ένα παραμύθι με τίτλο «Οι περιπέτειες ενός βιβλίου».

Έτσι προχωράει το ταξίδι μας στο χρόνο με συνταξιδιώτες τους μαθητές μας.